

Stárnoucí pracovní populace a psychosociální rizika

MUDr. Vladimíra Lipšová
Státní zdravotní ústav
Praha

Obsah

- Demografické trendy
- Pracovní schopnost
- Fyziologické změny
- Zdravotní stav
- Psychosociální rizika
- Data, dopady
- Příklad dobré praxe
- Web anketa
- Preventivní opatření
- Závěr

Demografické trendy v ČR

... ČSÚ

Současnost (2013):

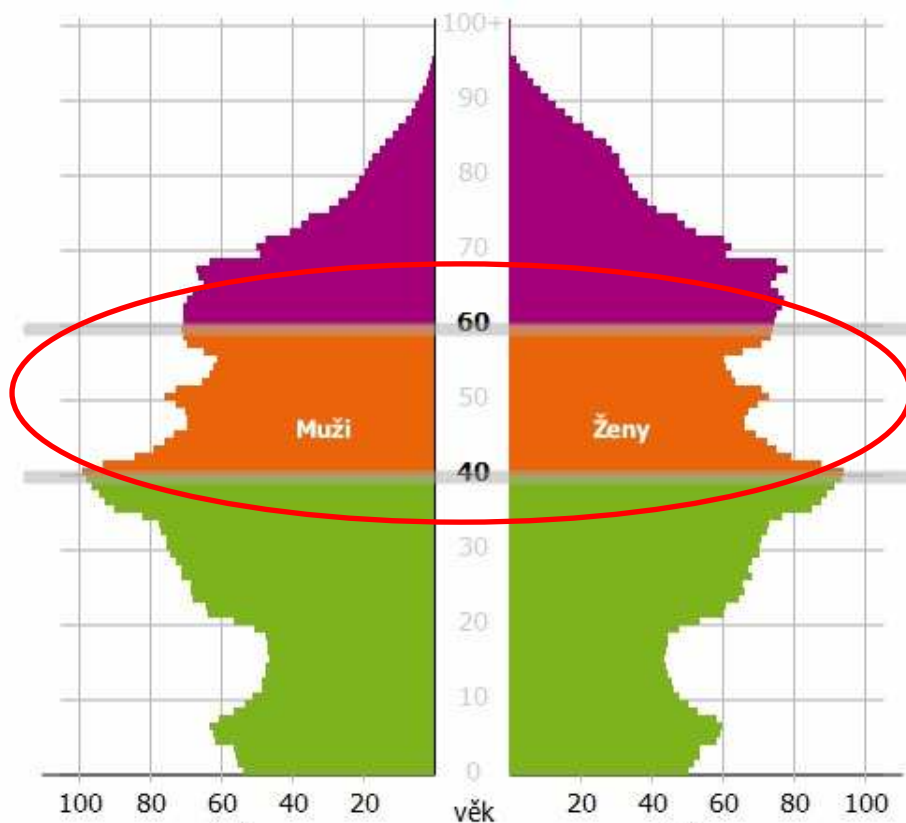
- Nízký počet dětí ..... 15 %
- Silná populace v aktivním věku .... **68 %**
- Senioři .... 17 %

Projekce (2100):

- Výrazné stárnutí populace
- Produktivní věk 15-64 – pokles!! ... **55 %**
- Senioři .... 30 %

Stárnutí populace/pracovní síly ...2015

Projekce obyvatelstva k 1. 1. 2015
Česká republika

© Statistisches Bundesamt 2009, Insee 2011, CZSO 2013

Věkové skupiny (2015)

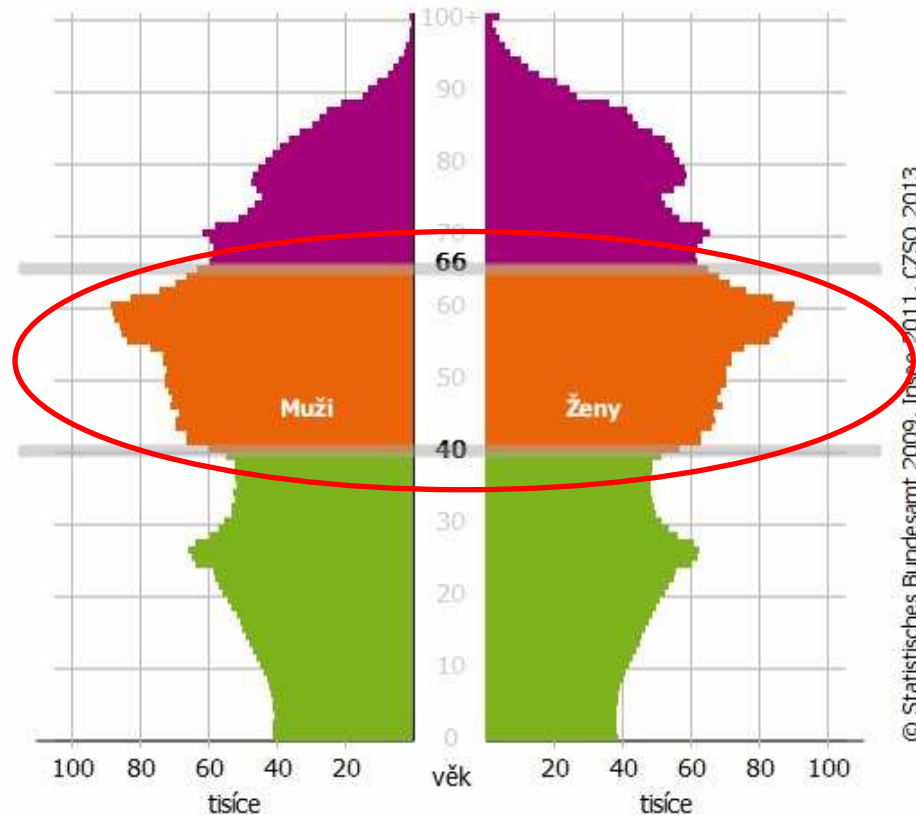
věk	celkem	%	% žen
60+	2609689	24,8	56,8
40-59	2878038	27,3	49,4
<40	5042025	47,9	48,7
Celkem	10529752	100	50,9

Změnit věkové skupiny

Stárnutí populace/pracovní síly

.....2035

Projekce obyvatelstva k 1. 1. 2035
Česká republika

© Statistisches Bundesamt 2009, Insee 2011, CZSO 2013

Věkové skupiny (2035)

věk	celkem	%	% žen
66+	2481434	24,2	56,2
40–65	3829981	37,3	49,8
<40	3956665	38,5	48,5
Celkem	10268080	100	50,9

Změnit věkové skupiny

Pracovní schopnost

Kompetence

Zdraví

Motivace

Práce
(náplň, organizace, vedení)

Pracovní kolektiv

Prostředí
(pracovní, životní, sociální)

Rodina

Fyziologické změny

.....nad 45 let věku

- Pokles funkční kapacity organismu ve vztahu k požadavkům práce
- Snížení kapacity plic a výkonnosti srdce
- Snížení svalové síly, zhoršená motorika
- Úbytek zrakové a sluchové ostrosti
- Zhoršení mentální kapacity
- Zpomalení metabolismu, snížená detoxikace

Plíce, srdce

Dýchací systém

- Celková kapacita plic s věkem klesá
- Schopnost využití kyslíku klesá

Srdeční funkce

- Krevní tlak stoupá - každý rok o 1,5 torrů
- Maximální srdeční frekvence s věkem klesá
- Stejná srdeční frekvence a stejné pracovní podmínky - starší pracovník **podává nižší výkon**

Svalová síla

- Snížení svalové síly je patrné již po 45. roce ↓
- Síla dvouhlavého stehenního svalu – snížení o 55 % ↓ ↓
- Síla zápěstí a ruky – snížení o 20 % ↓
- **Pravidelné cvičení** pokles fyzické pracovní kapacity významně zmírní ↑
- **Fyzická zdatnost** – velké rozdíly mezi jednotlivci, uplatňuje se faktor trénovanosti ↑
- Fyzická práce není zárukou dobré fyzické zdatnosti jedince!

Motorika

- Rychlost pohybů se postupně snižuje od 40 let ↓
- Pohybová **koordinace** menších i větších svalových skupin se s věkem zhoršuje ↓
- Rychlost vedení periferními nervovými vlákny klesá ↓
- Snižuje se **výkonnost a obratnost ruky** ↓
- Reakční doba se s věkem prodlužuje
(v 60l. až dvojnásobná ve srovnání s 20l.) →

Sluch, zrak

Sluch:

- Snižování frekvenčního rozsahu sluchu
- Pokles sluchové ostrosti na vysokých frekvencích

Zrak:

- Zhoršuje se elasticita čočky
- Snižuje se akomodace
- Klesá zraková ostrost
- Pomalejší adaptace na změny v osvětlení

Zvýšené osvětlení pracoviště!

Psychické funkce

- Stárnutí podléhá zejména **prostorová představivost** ↓
a krátkodobá paměť
- **Dlouhodobá paměť** a vybavování logicky spojených informací klesá pomaleji ↓ ↑
- **Verbální schopnosti** zůstávají zachovány ↑
- Změny jsou **kompensovány** dlouhodobou pamětí, zkušeností, moudrostí, rozvahou, větší schopností zobecňovat, syntetizovat apod. ↑ ↑ ↑

Zdravotní stav

....EHIS 2014

Dobré/velmi dobré
zdraví:

- 15-24 let..... **95 %**
- 45-54 let.....68 %
- 55-64 let.....**55 %**

Dlouhodobé omezení v
běžných činnostech:

- 15-24 let..... 17 %
- 45-54 let.....32 %
- 55-64 let.....**45 %**

Zdravotní stav

....EHIS 2014

Potíže se zrakem:

- 15-24 let..... 9 %
- 45-54 let.....20 %
- 55-64 let.....**24 %**

Potíže se sluchem:

- 15-24 let..... 4 %
- 45-54 let.....10 %
- 55-64 let.....**20 %**

Zdravotní stav

....EHIS 2014

Špatně celkově vnímaná sociální podpora:

- 15-24 let..... 4 %
- 45-54 let.....**16 %**
- 55-64 let.....**16 %**

renatakombercova.cz

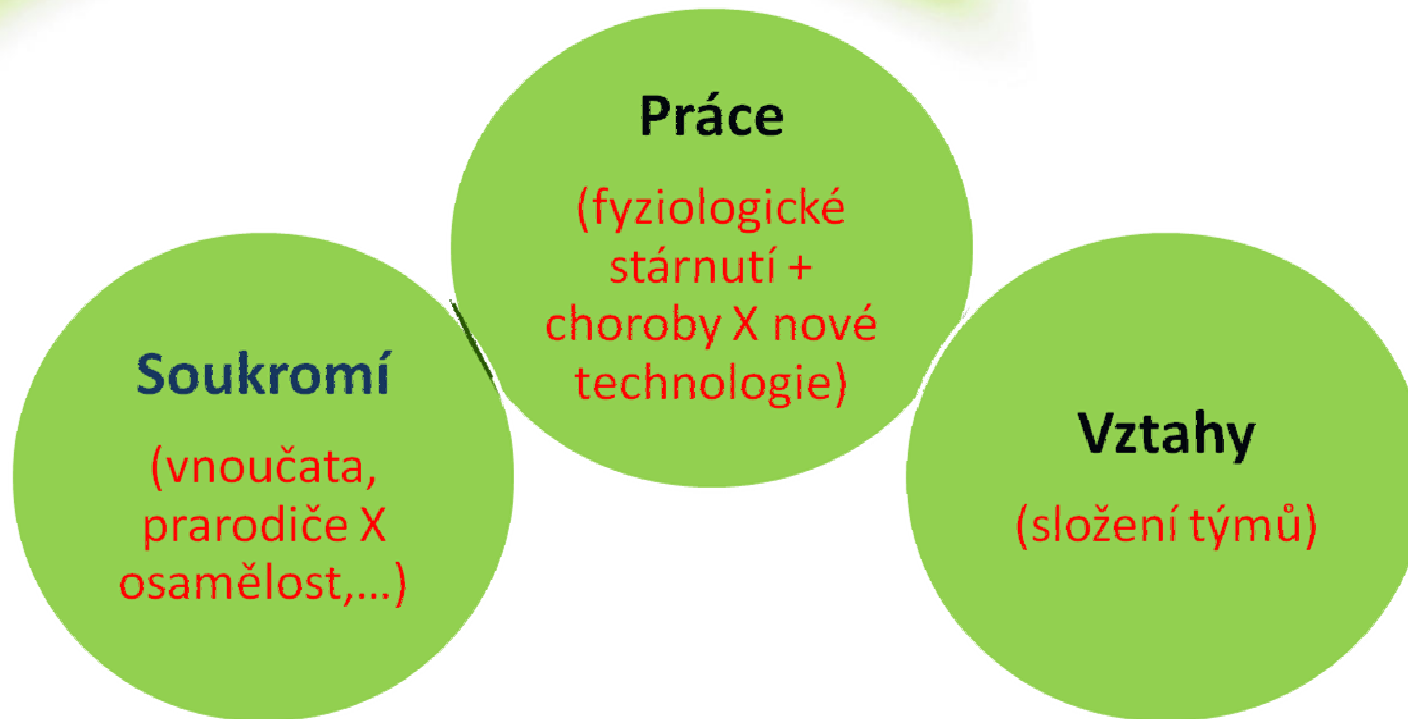
Psychosociální rizika

- **STRES**, syndrom vyhoření, šikana, násilí,....

Psychosociální rizika

+ stárnoucí pracovník

- **STRES**, syndrom vyhoření, **šikana, násilí**,....

Psychosociální rizika

..... EU-OSHA 2014

Pracovní stres:

- obvyklý pro 50 % zaměstnanců
- obává se ho 80 % manažerů

Psychosociální rizika:

- obtížně říditelná pro 1/2 zaměstnavatelů

Psychosociální rizika

.....SLIC 2012

- Nespokojenost s ohodnocením své práce
..... 55 % zaměstnanců
- Spokojenost se vztahy se svými kolegy
..... 91 % zaměstnanců
- Násilí / šikana na pracovišti
..... 12 % zaměstnanců

Dopad psychosociálních rizik .....na zdraví

- bolesti hlavy
- bušení srdce
- zvýšení krevního tlaku
- poruchy spánku
- muskuloskeletální onemocnění
- únava
- úzkosti, depresivní příznaky, ...

Dopad psychosociálních rizik .....na průceschopnost

- snížený/nevyrovnaný pracovní výkon
- absentismus
- fluktuace
- dočasná pracovní neschopnost
- pracovní úrazovost
- časný odchod do starobního důchodu

Příklad dobré praxe

.... Siemens Elektromotory Frenštát p. R.

<u>Věková struktura:</u>	2014.....	2030
do 25 let	7 %	13 %
do 40 let	38 %	7 %
do 55 let	42 %	38 %
nad 55 let	13 %.....	42 %

Opatření (Age Management):

- celoživotní vzdělávání
- zdravotní péče - PLS+PL v areálu závodu
- Dny zdraví, rehabilitace
- farmaceutické a výživové doplňky
- penzijní a životní připojištění
- zdravý životní styl

Příklad dobré praxe

... Siemens Elektromotory Frenštát p. R.

Preseniorská a proseniorská činnost:

- úlevy zaměstnanců v období před odchodem do penze – zkrácení pracovní doby, konto pracovní doby, pružná pracovní doba, ergonomické řešení pracovišť, omezování rizik z práce a pracovního prostředí
- zaměstnávání seniorů – penzistů na tzv. „dohodu“, využití jejich zkušeností a znalostí
- podnikový časopis „Stator“ do každé schránky penzisty, bývalého zaměstnance
- pravidelná setkání seniorů s vedením závodu a odborovou organizací

Web SZÚ – anketa

„Jak úspěšně prodloužit pracovní život?“

- **Legislativní úpravy** – snížení pracovní doby, úprava pracovních přestávek, snížení zátěže u pracovních rizik, ...
- **Pracovnělékařská péče** – důraz na preventivní péči, rehabilitaci, relaxaci, lázeňskou péči, ...
- **Dobrá organizace práce**, citlivé zacházení se zaměstnanci, podpora dobrých lidských vztahů na pracovišti, sladění práce a soukromého života, doškolení zaměstnanců, ...
- **Zřízení pozice specialisty v podniku**, odborníka na stárnoucí pracovní populaci
- **Jiné:** .....

Vyhodnocení ankety

- **Legislativní úpravy** **10x (31 %)**
- **Pracovnílékařská péče** **10x (31 %)**
- **Dobrá organizace práce** **20x (62 %)**
(vztahy, doškolení, přístup,..)
- **Odborný specialista v podniku** **3x (9 %)**

Jiné návrhy....

Potřebné!:

- Eliminace zdravotních rizik
- Podpora zdravého životního stylu
- Zapojení zdravotních pojišťoven

Možné??

- Převedení na jinou práci

Nemožné??:

- Zrušit důchodovou kalkulačku
- Zákaz 12hod směn, fyzické zátěže (rizik. kat.) nad 55 let, omezení nočních směn
- Hlavně nechat docházet do práce...

Preventivní opatření

Stát

(strategie, legislativa, ...)

Zaměstnavatel

(práce, pracovní prostředí,
vedení, vzdělávání ...)

Komunikace

www.suip.cz

Pracovnílékařské služby

Zaměstnanci

(zdravý životní styl, vzdělávání,
sociální vazby, rodina,...)

Závěr

- Stárnoucí pracovní populace – fakt
- Pracovní / psychosociální rizika – fakt
- Společný přístup – nutnost
- Prevence – nutnost

- Cíl:

plnohodnotný a spokojený pracovní život i ve starším věku

www.svoboda-bozppo.cz

Děkuji za pozornost

MUDr. Vladimíra Lipšová
vladimira.lipsova@szu.cz
www.szu.cz

Podpořeno MZ ČR – RVO „SZÚ 75010330“